

PESTI KRÓNIKA

A Biedermeier-kor Pest-Budán

A német biedermeier Bécsbe, majd onnan egy-kettőre átcsapott hozzánk is és 1830 körül egészen rabul ejtette Pest-Budát. Itt is, mint mindenütt, visszahatásként a klasszicizmus és romantika kilengése ellen keletkezett. A biedermeier mindenben kerülte a feltűnést. A polgárság kedvét a politikától eltérítette, a családi és társasélet fejlődött ki jobban, az iparművészet fellendült, a rend és tisztaság lépett a biedermeier-otthonba. A falakra olaj- és pasztellképek, az üvegszekrényekbe színes poharak, biskvit-porcellánok és csészék kerültek. Az asszonyosság öltözete lekötött kalap, rotunda-köppönyeg. A kispolgároké

pörge kalap, feszes Zrinyi öltözet, arany-szegélyű nyakravalóval.

A növendékleánykák piroskockás vagy búzakék rokolyát viseltek, kalapjuk ellenben olyan volt, mint a mamájuké, ernyős, sokszínű virággal díszítve.

Szép nyári napokon a Császár-feredő kertjében már ilyen ruhában tetszelgett a pesti nép és kávé, vagy csokoládét szürcsölve hallgatta az akkori idők fülbemászó zenéjét.

Pest-Buda lakosainak száma 1831-ben 102.702 lélekből állt, amiből Budán körülbelül 40.000, Pesten pedig 60.000 ember lakott. A száz év előtti Pest-Budának egy hídjá volt, és pedig a csónak-híd, melyet késő ősszel, amikor a Dunán jég mutatkozott, szétszedték és csak tavasszal, a zajlás elmúltával állították újra vissza. A híd 46 hajóból állt, kétfelől keskeny folyosóval a gyalogosok, széles középpel pedig a szekerek részére. A kocsit gerendával két részre volt osztva, hogy a járművek között összeütközés elő ne fordulhasson. Ahogy megnyílt a híd, kora tavasztól késő őszig, leginkább a pesti feljárónál tere-ferére összejöttek az urak és asszonyosságok, tanulók és katonák, hogy elmondják egymásnak a legújabb híreket. Ilyenkor a híd közelében megjelent a verklis is, elkezdte nyikorgatni a verkljét, megszólaltatta a biedermeier nótákat, hogy adakozásra buzdítsa az arra sétáló közönséget.

A biedermeier-korban

színháza, szórakozóhelye

kevés volt Budának és Pestnek. Pesten, a mai Vörösmarty-téren, a Haas-épület helyén lévő régi Nemzeti Színházba jártak a polgárok és polgárnők, Budán pedig fenn a várban, a Várszínházban tartottak előadásokat. A Vörösmarty-téren, ezelőtt Gizella-téren, illetve 1830 körül Színház-téren lévő német színház 1809-ben készült el. 1847-ig állt fenn, amikor is tűzvésznek esett áldozatul. Köveit a 70-es évek elején hordták szét. A német színházban legtöbbször német színészek játszottak, így Budán, fenn a várban, a Várszínházban is. A magyar színészek inkább hol az „Arany hattyú”-ban, hol a „Hacker-szálló”-ban, hol a „Beleznay-kert”-ben szórakoztatták a közönséget. Végre 1837 augusztus 22-én megnyílt a Kerepesi-, ma Rákóczi-út elején a régi Nemzeti Színház. Ezek voltak a magyar színészet legszebb napjai. Az első magyar Nemzeti Színház legelső előadását Vörösmarty Mihály „Árpád ébredése” c. versével kezdték.

A biedermeier-kor pedig tovább élte fénykorát. 1810 körül Schwartzwald-ból indult hódító útjára

a zenélő kakukos-óra,

hogy megjárja Bécsbe és onnan eljusson hozzánk is, Budára, az ódon házak szobáiba, hol a díszes kandallóban vígan pattogott a fa, hogy kellemes meleget árásszon. Az ablaknál varrósztalka volt, rajta ollók és gyűszűk. A lámpát díszes gyöngyhímmzéssel és selyemfestéssel ellátott ernyő borította, a szekrényekből patschuli illata terjen-

gett. A kerek, háromlábú asztalon, mely a szoba közepén állt, teavíz duruzsolt főzőmasinán. Papírkárpit a falakon, a karosszékekben pedig dédapó Grillparcert olvasta, amit dédanyó nagy figyelemmel, csöndben hallgatott és ekkor egyszerre csak megszólalt a falon lógó kakukos óra is...

Az egyszerű, vörösesbarna bútorok, csekély berakással, a falakon lógó rézkarcok, a fehér csempejű kályha, fehérre festett ajtók és ablakkerekek, fehér mollfüggönyök, kényelmes karosszékek, melyekben a szende leányka és a szerény, illedelmes gavallér ült, aki, hogy az akácillattal telített és a budai hegyek mögé tűnő nap bágyadt sugaraival megvilágított vendégszobában megszólaltassa kedvese szíve húrjait, elhozta magával

zenélő zsebóráját

és amikor a pesti oldalon a Belvárosi-templom harangja elütötte az esti nyolcat, a csöndes, biedermeier vendégszobában a szívek játékához ez a zeneszerszám szolgáltatta a muzsikát.

A zenélő kakukos órák után rövid idő múlva Schwartzwaldból más hangszerek is útnak indulnak, hogy csökkentsék az emberek rosszravaló hajlamát, nemesebbé, finomabbá formálják a szíveket és a biedermeier-kor embere ezek hatása alatt egészen elfelejtette, kivetette magából a XV., XVI. Lajos, a császári korabeli élvezethajhászó világot, csak a finomság, nyugalom, szerénység után vágyott, kényelmes otthonban, a fiatalság előkelő társalgása mellett

a szekreterek, a tagozatlan szekrények,

melyek kevés faberakással voltak díszítve, továbbá a falakon lógó szilhouettek és zenélő képek között érezte csak igazán jól magát. A schwartzwaldi, zenélő képek majdnem mind egyforma ábrával voltak ellátva, legtöbbje vízesezt mutatott, amint a víz a malom kerekét, vagy pedig a kovácsműhely kerekét forgatta.

A schwartzwaldi zenélő képek még a 60-as években is nagy közkedveltségnek örvendtek és bizony sokan még ma sem vetik meg azokat az érdekes zeneszámokat, melyek a biedermeier-kor dámáit és urait csöndes téli estéken a pislogó lámpafény,

a duruzsoló kandalló lángnyelvei,

az utcáról beszűrődő, csilingelő szán hangjai, s a hópolyhek játéka mellett szórakoztatták.

Mikor pedig eljött a karácsony, a levendula-illatú szobákban az asztalokon aranyos dióval, piros kaláccsal és gőzölgő főzőmasinával várták a szentestét, hogy megünnepeljék Krisztus Urunk születését.

A szent énekek elhangzása után a kicsik és nagyok nagy csöndben, figyelemmel kísérték a családapá minden mozdulatát, lesték, mikor fogja megszólaltatni

a zenélő szentképet,

melynek hangjait az ünnepre kiöltözködött, egyszerű kávé- vagy porszínű posztóruhájú, magas kráglival ellátott urak és fiúcskák, csipkével erősen ékesített dámák, továbbá a széles szoknyájú, puffos ujjú, símára fésült hajú, oldalt hullámos tincsekkel ékesített leánykák nagy figyelemmel hallgatták.

Multak a napok, szaladtak a hónapok, repültek az évek, egyik kergette a másikat. Eljött a magyar nemzet nagy küzdelme, melyet az 1848-i nemzeti vívmányok fenntartásáért harcolt végig. A nemzeti ellenállás korszakában Pest-Budán

újra feltámadt a régi magyar viselet.

Egyik áruház a másik után nyílt meg, mindkét várost lóvasút hálózta be, felépült a Lánchíd, a mult század 50-es éveinek csodája, melynek híre messze külföldre is eljutott. A magyarosításban az ifjúság járt elől, erre azután lassanként ráfanyalodtak az öregek is. A két város olyan lett, mint a megbolygatott méhkas, a régi, csendes, békés időket nyugtalan, zajos napok váltották fel, a bájos zene eltűnt, épp úgy, mint ahogy eltűnt

A Magyar Főváros

új telefonszáma: **422-785**

a rokokó és császári idők divatja és zenéje is. A dámák és urak uzsonna közben már a cigány- és fúvószenét hallgatták, a schwartzwaldi zenélőképek biedermeier-zene darabjait pedig Klapka és Rákóczi-indulók váltották fel.

Ilyen volt

a biedermeier-kor Pest-Budán,

melyre még ma is szívesen emlékezünk vissza, a békés, csendes pest-budai napokra. Száz év hosszú idő, ezalatt a zenélő kakukos órák, zenélő zsebórák, zenélő képek legnagyobb része elpusztult, a biedermeier-korból eredeti darab nagyon kevés maradt. Azok a családok, akiknek ilyen zeneszerszám a birtokukban van, féltve őrzik, mint a régi, elmúlt idők emlékét, ereklje az számukra, mert azok hangjai mellett szórakozott dédanyó és dédapó.

(Horváth Elemér feljegyzései.)

SPANYI ERNŐ okl. mérnök

aszfalt, út- és mélyépítő vállalata

**XI., Kovácsna-utca 9. Telefon 256-925
Üzem: IX., Illatos-út 33**